

ІЛАРІОН (р. н. невід. — імовірно, бл. 1088) — церк. і політ. діяч, філософ, перший київ. митрополит не грек. Автор «Слова про Закон і Благодать» (бл. 1037). До поставлення митрополитом був пресвітером князівського домового храму в с. Берестове, відзначався вченістю і благочестям. Входив до кола найближчих радників вел. кн. київ. *Ярослава Мудрого*. Під 1051 «Повість временних літ» розповідає, що кн. Ярослав самочинно, без погодження з константиноп. патріархом Михаїлом Керуларієм (див. *Константинопольський патріархат*) скликав собор рус. єпископів і поставив І. рус. митрополитом. Далі джерела не згадують про його долю. Коли 1054 Ярослава ховали, І. в Києві не було, а під 1055 літопис називає рус. митрополитом грека Єфрема, присланого з *Константинополя*. Дехто з учених припускає, що І. невдовзі після того, як став митрополитом, помер. Ін. вважають, що, замирившись із *Візантією* 1052, Ярослав був змушений погодитися на заміну І. греком, призначеним константиноп. патріархом. У 1920-х рр. *М. Приселков* висунув гіпотезу, за якою І. постригся в ченці під ім'ям Никона, оселився у Києво-Печерському монастирі (див. *Києво-Печерська лавра*) й став складачем т. зв. Печерського літопису 1073 (див. *Никон*). Ця гіпотеза добре аргументована. Ін. літописознавці (*О. Шахматов*) припускають, що І. був одним з укладачів найдавнішого літописного ізводу при дворі Ярослава Мудрого в 1030-х рр.

1987.

М.Ф. Котляр.

Поставлення Іларіона митрополитом. Мініатюра з Радзивілівського літопису.

Літ.: *Розов Н.Н.* К вопросу об участии Илариона в начальном летописании. В кн.: *Летописи и хроники*. М., 1974; *Словарь книжников и книжности Древней Руси*, вып. 1. М.,